

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра психології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	053 Психологія
Освітня програма	Психологія
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Ужгород 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «**Психологія суїцидальної поведінки**»
для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки**,
спеціальності **053-Психологія**, освітньої програми **Психологія**.

Розробники: Синишина В.М., доц., кандидат психологічних наук, доц.кафедри психології

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри
психології

протокол № 14 від «01» листопада 2021 р.

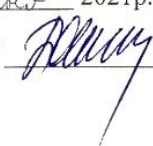
Завідувач кафедри Михайлишин У.Б.

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук

протокол № 8 від «01» листопада 2021 р.

Голова науково-методичної комісії

Городиска О.О.
Прізвище та ініціали

© Синишина В.М., 2021 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2021 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС –4/4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120/120	1	1
Кількість модулів –2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	1	1
	Лекції:	
	26	8
	Практичні (семінарські):	
	16	4
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	78	108

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Психологія суїцидальної поведінки» є ознайомлення з фундаментальними засадами психології суїцидальної поведінки, основними засобами попередження та профілактики самогубств.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких **компетентностей**:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК8. Здатність розробляти та управляти проектами.

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК10. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

СК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.

СК3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

СК13. Здатність планувати і здійснювати самостійну професійну діяльність в звичайних та екстремальних умовах різних галузей психологічної практики.

СК14. Здатність використовувати інноваційні методи, техніки та технології у контексті розвитку особистісної та професійної компетентності.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Не потребує передумов вивчення, оскільки навчальна дисципліна викладається у першому семестрі.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Психологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.	ПР1.
Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.	ПР5.
Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.	ПР6.
Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.	ПР8.
Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.	ПР10
Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.	ПР11
Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.	ПР13
Володіти прийомами психологічної інтервенції, яка спрямована на поліпшення психічного стану, підвищення потенціалу внутрішньої активності особистості, стійкості до стресу.	ПР15

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни « **Психологія суїцидальної поведінки** »:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Знати предмет, завдання, методологічні, природничо-наукові засади психології суїцидальної поведінки; розуміти алгоритми дій психолога у різних випадках, які пов'язані зі спробами самогубства; аналізувати теоретичні та практичні аспекти сучасної психології суїцидальної поведінки у підходах до самогубства; оцінювати особливості протікання суїцидальних реакцій та їх психологічний зміст, особливості психологічних станів суїцидентів із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.	ПР1
Знати: компоненти процесу психологічної інтервенції; основні характеристики процесу психологічної інтервенції; методи психологічної інтервенції в процесі консультування суїцидальних клієнтів. Аналізувати і використовувати психодіагностичні методики визначення суїцидального ризику. Застосовувати різні форми психологічної інтервенції у контексті окремого практичного випадку. Демонструвати вміння встановлення відносин з клієнтами в процесі психологічної інтервенції. Вміти використовувати різні форми психологічної інтервенції у практичному досвіді.	ПР5

<p>Знати алгоритм розробки просвітницьких матеріалів щодо попередження самогубств. Розуміти психологічний зміст основних засобів і методів попередження самогубства, вміти впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість. Аналізувати ефективність просвітницьких матеріалів щодо нівелювання суїцидального ризику. Розуміти необхідність просвітницької роботи психолога для попередження самогубства з різними верствами населення та групами ризику.</p>	<p>ПР6</p>
<p>Знати основні наукові підходи, методи, форми психологічної роботи з суїцидентами. Оцінювати ступінь складності психологічної допомоги суїцидентам. Аналізувати межі професійних можливостей під час виконання завдань психологічної допомоги суїцидентам. Розуміти ступінь відповідальності за прийняті рішення. Розуміти необхідність рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації в інститут супервізорства або до суміжних фахівців.</p>	<p>ПР8</p>
<p>Знати класифікацію суїцидентів; розуміти психологічний зміст основних засобів і методів попередження самогубства; аналізувати ефективність методів превенції та поственції суїцидів; оцінювати зовнішні та внутрішні ознаки суїцидальної поведінки; розуміти ознаки схильності особи до самогубства за умови аналітичного пошуку відповідної до сформульованих проблем наукової інформації та оцінки її за критеріями адекватності.</p>	<p>ПР10</p>
<p>Знати існуючі наукові підходи і методи здійснення психологічної допомоги особистостям з суїцидальним ризиком. Розуміти психологічний зміст основних засобів і методів здійснення професійної діяльності відповідно до конкретного клієнтського випадку. Аналізувати ефективність обраного методу. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності, що спрямована на надання психологічної допомоги суїциденту.</p>	<p>ПР11</p>
<p>Знати різноманітні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі надання психологічної допомоги суїцидентам. Розуміти психологічний зміст професійної діяльності. Вміти приймати рішення та аналізувати вибір того чи іншого професійного рішення, нести відповідальність за прийняті рішення. Оцінювати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.</p>	<p>ПР13</p>
<p>Знати прийоми психологічної інтервенції, яка спрямована на поліпшення психічного стану та підвищення потенціалу внутрішньої активності особистості, стійкості до стресу. Розуміти необхідність використання різноманітних методів для покращення емоційного фону суїцидента. Аналізувати можливості внутрішніх ресурсів суїцидальної особистості. Оцінювати ефективність антисуїцидальних факторів для кожного конкретного випадку. Оцінювати ефективність аутогенного тренування, навіювання як системи переключення організму з напруженого емоційного стану в стан емоційного контролю, психотерапевтичних та психофізичних вправ, які сприяють реалізації індивідуальних цілей та зниженню внутрішньої аутоагресії для поліпшення стресостійкості особистості з суїцидальними проявами.</p>	<p>ПР15</p>

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

Накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання студентів за усі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямовані на опанування навчального навантаження з освітньої програми: поточний, модульний, підсумковий контроль.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: оцінювання на практичних заняттях, оцінювання самостійної та індивідуальної роботи.

Форма модульного контролю: письмова модульна контрольна робота

Форма підсумкового семестрового контролю: усний залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота						Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	50	100
9	2	2	9	9	19		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T7	T8	T9	T10	T11	50	100
2	9	9	9	21		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	4	28	4	28
Самостійна робота	6	12	5	10
Реферат	1	10	1	12
Модульна контрольна робота		50		50
Разом		100		100

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1) (заочна форма навчання)

Поточне оцінювання та самостійна робота										Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	-	-	-	-	-	50
2	2	2	32	2	10	-	-	-	-		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота										Модульна контрольна робота	Сума
T7	T8	T9	T10	T11	-	-	-	-	-	-	50
2	2	2	2	42	-	-	-	-	-		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	1	30	1	30
Самостійна робота	6	12	5	10
Реферат	1	8	1	10
Разом		50		50

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота складається з тестових завдань (**перший рівень складності завдань**) та завдань описового характеру (другий та третій рівень складності завдань).

Модульна контрольна робота оцінюється по 50-бальній шкалі. Для цього кожне завдання МКР оцінюється наступним чином:

Перший рівень складності завдань. Тестові завдання мають на меті оцінити знання навчального матеріалу з проблематики дисципліни. Тестові завдання пропонують вибрати одну правильну відповідь із декількох запропонованих. П'ять тестів оцінюються у три бали, максимальна сума за тестові завдання – **15 балів**.

Другий рівень складності завдань. Завдання другого рівня мають на меті оцінити рівень володіння теоретичним матеріалом. Студент повинен відповісти на запропоновані питання з обов'язкової програми навчання, демонструючи знання щодо понятійно-категоріального апарату дисципліни. Завдання оцінюється максимально у **15 балів**.

Третій рівень складності завдання. Завдання третього рівня складності мають на меті оцінити вміння застосовувати навчальну інформацію для осмислення дискусійного питання, що потребує творчого підходу до його вирішення. Питання оцінюється у **20 балів**.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Знання студентів оцінюється за такими критеріями: оцінку

«відмінно» (90-100 балів, А) заслугоує студент, який: - всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; - вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; - засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; -

засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; - вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; - самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку « добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який: - повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; - має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; 17 - під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який: - в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; - опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який: - знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії; - виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; - ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; - допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який: - володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який: виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який: - володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; - допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою; - не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни. Якщо студент не з'явився на екзамен (залік) у визначений час, то у відомості викладач записує його підсумкову модульну оцінку (при умові, що вона ≥ 60 балів) або "не з'явився", якщо ця оцінка становить менше 60 балів.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Соціально-психологічні аспекти суїцидальної поведінки.

Змістовний модуль 1. Поняття та основні теорії суїцидальної поведінки.

Тема 1. Соціально-історичний аспект проблеми самогубства.

Історія суїцидальної поведінки. Ставлення суспільства до самогубства. Анімістичні уявлення про суїцидентів у минулому. Давньоєгипетська культура про самогубство. Ставлення греко-римської культури до суїцидентів. Погляди на самогубство в Давній Індії та у інших народів Азії та Африки. Погляди на самогубство в Японії. Іудаїзм, християнство та іслам про суїцид. Погляди на самогубство в Україні. Філософська та моралістична позиції у вирішенні проблем аутоагресії.

Тема 2. Соціально-психологічний та епідеміологічний аналіз причин суїцидальної поведінки.

Самогубство як реакція на соціально-психологічні фактори. Сучасні тенденції розвитку суїцидогенезу у суспільстві. Тоталітарні секти у формуванні суїцидальних дій, деструктивних дій та аутоагресії. Стресогенність життєвих ситуацій. Визначення стресогенних факторів у житті людини. Ознаки психічної дезадаптації, пов'язані з і стресом. Кризові життєві ситуації. Стан дезадаптації, що пов'язаний із деформацією смисложиттєвих орієнтацій.

Тема 3. Основні теорії суїцидальної поведінки.

Суїцид як психологічний феномен. Теорії суїциду. Теорії З.Фрейда, А.Адлера, К.Хорні, К.Г.Юнга про суїцидальну поведінку. Детермінанти аутоагресивної поведінки з точки зору психодинамічної концепції. Загальнопсихологічні особливості суїциду в концепції Е.Шнейдмана, Е. Дюркгейма, К. Меннінгера. Суїцид в концепції вітчизняної психологічної школи.

Тема 4. Основні поняття суїцидальної поведінки.

Аутоагресивна поведінка. Суїцидальна поведінка. Суїцидальні думки. Суїцидальні задуми. Суїцидальний намір. Завершений суїцид. Внутрішні та зовнішні форми суїцидальної поведінки. Компоненти структури суїциду: мотиваційний, афективний, виконавчий. Парасуїцид. Демонстративна, афективна, істинна суїцидальна поведінка. Егоїстичне, альтруїстичне, аномічне самогубство.

Тема 5. Чинники та фактори суїцидальної поведінки.

Об'єктивні та суб'єктивні чинники формування суїцидальної поведінки: нейробіохімічні чинники формування суїцидальної поведінки, психопатологічні чинники, соціальні чинники формування суїцидальної поведінки, природні чинники, економічні, ситуаційні, роль генетичних факторів у формуванні суїцидальної поведінки. Демографічні чинники суїциду.

Тема 6. Вікові особливості суїцидальної поведінки.

Особливості дитячого суїциду. Суїцидонебезпечні поведінкові реакції підлітків. Суїцидально-небезпечна референта група. Підлітки – з алкогольною та наркотичною адикцією. Обдаровані підлітки. Підлітки з поганою успішністю в школі. Підлітки – жертви насильства. Вплив стилів виховання на формування суїцидальних намірів підлітків. Суїцидальна поведінка в студентському віці. Криза першого курсу навчання. Криза другого-третього курсів. Криза п'ятого курсу. Суїцид дорослих та людей похилого віку. Криза середини життя як детермінанта суїцидальних тенденцій. Соціально-психологічні чинники самогубства у похилому віці. Самотність людей похилого віку як чинник суїцидальності.

Модуль 2. Практичні аспекти психології суїцидальної поведінки.
Змістовний модуль 2. Психодіагностика, корекція та психопрофілактика
суїцидальної поведінки .

Тема 7. Корекція суїцидальності при депресії.

Сутність поняття стресу, тривожний розлад та його прояви. Загальна характеристика депресивних розладів. Зміст поняття «ангедонія». Ангедонія досуїцидальної стадії як детермінанта суїциду. Психогенні та ендогенні депресивні стани. Велика депресія (ажитована, меланхолійна). Мала депресія (дистимія). Замаскована депресія. Депресія з нав'язливостями. Сутність депресивних станів - «метабіль». Специфічні особливості депресивних розладів в дитячому та підлітковому віці. Депресія у похилому віці. Теоретичні підходи до проблеми суїциду під час депресії. Суїцидальна поведінка при психогенних депресіях. Суїцидальна поведінка при ендогенних депресіях. Психологічна допомога при депресії як детермінанти суїцидальності.

Тема 8. Суїцидальна поведінка та її корекція при психотичних розладах та шизофренії.

Перші суїциди при шизофренії. Повторні суїциди при шизофренії. Суїцидальна поведінка при розладах особистості (психопатія). Особливості суїцидогенезу у осіб з психопатіями збудливого типу. Особливості суїцидогенезу у осіб істеричного типу. Особливості суїцидогенезу у осіб астеничного типу. Діагностика рівня ризику суїциду за біполярного розладу. Вплив алкоголізму на суїцидальність. Суїцидальна поведінка при алкогольній інтоксикації. Суїцидальна поведінка при хронічному алкоголізмі. Суїцидальна поведінка під час алкогольних психозів. Суїцидальна поведінка при хімічних та нехімічних адикціях.

Тема 9. Психологічна допомога людям, що пережили суїцид близьких.

Проблема переживання самогубства близької людини. Реакція на самогубство. Емоційні реакції на суїцид. Сутність переживання гострого горя. Горе та етапи горювання. Нормальне і патологічне горе. Симптоми нормального горя. Патологічні симптоми горя. Психологічна робота з людьми, що пережили суїцид близької людини. Угоди з самим собою: пошуки винного, тривале прощання, провина як покарання, соматизація, самообмеження, суїцид, втеча. Надання психологічної допомоги: активне реагування, вислуховування тощо.

Тема 10. Суїцид у військовому середовищі як реакція на травмуючі та кризові події. Соціально-психологічна дезадаптація особистості в генезі суїцидальної поведінки.

Соціально-психологічні фактори, що детермінують суїцидальну поведінку у військових. Прояви впливу професійного стресу на психологічну стійкість в особливих умовах діяльності. Психічна травма і травматичний досвід. Відстрочені реакції на травматичний стрес. Посттравматичний стресовий розлад у військових. Психогенії у військових. Персональні стратегії щодо подолання бойової травми та негативних психічних станів, як чинників суїциду. Кризові життєві ситуації, як наслідок воєнних дій на Донбасі. Дебрифінг як метод роботи з травмуючими переживаннями. Метод кризової інтервенції як метод подолання травми. Кризова інтервенція як метод психологічної допомоги дітям, що пережили психотравмуючі події у вогнищі військових подій(в генезі суїцидальності). Особливості антикризової психологічної допомоги ветеранам війни (на прикладі ветеранів АТО).

Тема 11. Основні методи психологічної допомоги особам, схильним до суїцидальної поведінки.

Особливості психологічного консультування суїцидальних клієнтів. Кризова підтримка у процесі консультування. Антисуїцидальні чинники та ресурси. Психотерапія суїцидента через піднесення цінності його особистості. Модель терапевтичної бесіди із кризовим клієнтом. Форми допомоги при суїцидальній кризі: контактна та дистантна. Види дистантної допомоги: телефоне консультування, консультування on-line.

Профілактика аутоагресивної (суїцидальної) поведінки: превенція і поственція суїцидів, вторинна превенція, процедура інтервенції. Психогігієнічний комплекс як засіб покращення емоційного стану суїцидентів. Аутогенне тренування, навіювання як система переключення організму з напруженого емоційного стану в стан емоційного контролю.

6.2 Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього			у тому числі			усього			у тому числі		
	л	лаб	пр	інд	с.р.		л	лаб	пр	інд	с.р.	
1	120	26		16	-	78	120	8	-	4	-	108
1 семестр												
Модуль 1. Соціально-психологічні аспекти суїцидальної поведінки. Змістовний модуль 1. Поняття та основні теорії суїцидальної поведінки.												
Тема 1. Соціально-історичний аспект проблеми самогубства	9	2		2		5	8					8
Тема2. Соціально-психологічний та епідеміологічний аналіз причин суїцидальної поведінки.	7	2				5	10					10
Тема3. Основні теорії суїцидальної поведінки	7	2				5	10					10
Тема 4. Основні поняття суїцидальної поведінки	14	2		2		10	14	2		2		10
Тема 5. Чинники та фактори суїцидальної поведінки	9	2		2		5	10					10
Тема 6. Вікові особливості суїцидальної поведінки	9	2		2		5	12	2				10
<i>Модульна контрольна робота</i>	2	2										
Разом за модуль	57	14		8	-	35	64	2		2	-	58
Модуль 2. Практичні аспекти психології суїцидальної поведінки. Змістовний модуль 2. Психодіагностика, корекція та психопрофілактика суїцидальної поведінки.												
Тема7. Корекція суїцидальності при депресії.	12	2				10	10					10
Тема 8. Суїцидальна поведінка та її корекція хворих при психотичних розладах та шизофренії.	14	2		2		10	10					10

Тема 9. Психологічна допомога людям, що пережили суїцид близьких	14	2		2		10	12	2				10
Тема 10. Суїцид у військовому середовищі як реакція на травмуючі та кризові події. Соціально-психологічна дезадаптація особистості в генезі суїцидальної поведінки.	9	2		2		5	12	2				10
Тема11. Основні методи психологічної допомоги особам, схильним до суїцидальної поведінки.	12	2		2		8	12			2		10
<i>Модульна контрольна робота</i>	2	2										
Разом за модуль	63	12		8	-	43	56	4	-	2	-	50
Разом за семестр	120	26		16	-	78	120	8		4	-	108

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Соціально-історичний аспект проблеми самогубства.	2	-
2	Тема 4. Основні поняття суїцидальної поведінки.	2	2
3	Тема 5. Чинники та фактори суїцидальної поведінки.	2	
4	Тема 6. Вікові особливості суїцидальної поведінки.	2	-
5	Тема 8. Суїцидальна поведінка та її корекція хворих при психотичних розладах та шизофренії.	2	-
6	Тема 9. Психологічна допомога людям, що пережили суїцид близьких.	2	-
7	Тема10. Суїцид у військовому середовищі як реакція на травмуючі та кризові події. Соціально-психологічна дезадаптація особистості в генезі суїцидальної поведінки.	2	-
8	Тема11. Основні методи психологічної допомоги особам, схильним до суїцидальної поведінки.	2	2
Разом		16	4

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Соціально-історичний аспект проблеми самогубства.	5	8
2	Тема 2. Соціальнопсихологічний та епідеміологічний аналіз причин суїцидальної поведінки.	5	10
3	Тема3. Основні теорії суїцидальної поведінки .	5	10
4	Тема 4. Основні поняття суїцидальної поведінки.	10	10
5	Тема 5. Чинники та фактори суїцидальної поведінки.	5	10
6	Тема 6. Вікові особливості суїцидальної поведінки.	5	10
7	Тема 7. Корекція суїцидальності при депресії.	10	10
8	Тема 8. Суїцидальна поведінка та її корекція хворих при психотичних розладах та шизофренії.	10	10
9	Тема 9. Психологічна допомога людям, що пережили суїцид близьких.	10	10
10	Тема 10. Суїцид у військовому середовищі як реакція на травмуючі та кризові події. Соціально-психологічна дезадаптація особистості в генезі суїцидальної поведінки.	5	10
11	Тема11. Основні методи психологічної допомоги особам, схильним до суїцидальної поведінки.	8	10
Разом		78	108

6.5. Індивідуальні завдання Теми рефератів

Модуль 1. Соціально-психологічні аспекти суїцидальної поведінки.

1. Особливості суїцидальної поведінки .
2. Типологія суїцидів.
3. Вікові особливості суїцидальної поведінки .
4. Концепції формування суїцидів
5. Суїцидальна полімотивація .
6. Особливості суїциду в дитячому віці.
7. Особливості суїциду в підлітковому віцію
8. Особливості суїциду в похилому віці.
9. Особливості проявів суїцидальної поведінки в юнацькому віці .
10. Життєві кризи особистості як чинник суїцидальної поведінки.
11. Когнітивні чинники суїцидальної поведінки підлітків.
12. Гендерні особливості прояву суїцидальної поведінки.
13. Особливості передсмертних послань суїцидентів.
14. Економічний стан як чинник суїцидальної ситуації.
15. Роль сім'ї у формуванні суїцидальної ідеації.
16. Статеві та вікові аспекти суїцидальної поведінки.
17. Історико-філософські погляди на проблему самогубства.
18. Аутоагресивна поведінка девіантних підлітків.
19. Психологічні особливості засуджених-суїцидентів.
20. Навіювання суїцидальних настроїв засобами масової інформації та літературними творами.
21. Мотиви суїцидальної поведінки серед різних верств населення (засуджені, особи з функціональними обмеженнями, ВІЛ-інфіковані, психічно хворі і т.д.).

22. Стресогенні чинники професійної діяльності, які призводять до суїцидальних намірів.
23. Економічний стан як чинник суїцидальної ситуації.
24. Епідеміологічні дані і рівень поширеності суїцидів .
25. Суїцидологія як особлива міждисциплінарна область знань .
26. Поняття суїциду і суїцидальної поведінки .
27. Закономірності, що впливають на суїцидальну активність (за теорією Е.Дюркгейма).
28. Феномен суїциду в історичній перспективі.
29. Психопатологічні концепції самогубства.
30. Соціологічний підхід до розуміння суїцидів.
31. Психологічне розуміння суїциду.
32. Форми суїцидальної поведінки: справжній суїцид , афективний суїцид , демонстративно - шантажна поведінка.
33. Фактори суїцидального ризику .
34. Суїцид як деструктивний спосіб виходу з кризи.
35. Особистість самогубця.
36. Особливості суїцидальної поведінки в окремих вікових та професійних групах
37. Психопатологічна концепція суїциду.
38. Концепція непатологічних суїцидальних ситуаційних реакцій.
39. Детермінанти аутоагресивної поведінки з точки зору психодинамічної концепції.
40. Суїцид як спосіб переривання контакту: гештальт-підхід.
41. Ефект Вертера.
42. Сучасні дослідження проблеми суїциду.
43. Вплив сучасних стресогенних подій (пандемія, війна на сході України тощо) на суїцидальні тенденції.

Модуль 2. Психодіагностика та психопрофілактика суїцидальної поведінки . Змістовний модуль 2. Корекція суїцидальності.

1. Сучасні зарубіжні протоколи щодо терапії і корекції суїцидальності.
2. Новітні зарубіжні дослідження суїцидальної поведінки.
3. ПТСР у військових як чинник суїцидальності.
4. Профілактика ПТСР у військових як умова зниження рівня суїцидальності.
5. Рекомендації сім'ям військовослужбовців щодо попередження суїцидальної поведінки членам сімей, які перебували у зоні АТО.
6. Способи психологічної роботи з особами, схильними до суїциду.
7. Оцінка суїцидального ризику.
8. Психологічна допомога у випадках суїцидально-орієнтованої поведінки.
9. Корекція суїциду в підлітковому віці .
10. Допомога при потенційному суїциді.
11. Суїцид, засоби його запобігання.
12. Профілактика самогубств.
13. Психолого-соціальна оцінка дослідження суїцидів.
14. Особливості діагностики осіб схильних до суїциду .
15. Форми та методи психологічної профілактики суїцидів у школі.
16. Організація психопрофілактичної роботи у дошкільних навчально-виховних закладах.
17. Зміст і завдання психопрофілактичної роботи шкільного психолога щодо попередження суїцидів.

18. Особливості психопрофілактичної роботи в молодших класах щодо попередження булінгу як чинника самогубства.
19. Особливості психопрофілактичної роботи з суїцидонебезпечними проявами у старших класах.
20. Психологічні аспекти профілактики суїцидальної поведінки.
21. Особливості діагностики осіб схильних до суїциду.
22. Система профілактики суїцидів в Україні.
23. Особливості психологічного супроводу суїцидента.
24. Психологічна реабілітація родичів суїцидентів.
25. Сутність суїцидальної поственції.
26. Кризова ситуація і особливості гострих суїцидальних реакцій.
27. Основні принципи психологічної допомоги у кризовій ситуації.
28. Модель терапевтичної бесіди із кризовим суїцидальним клієнтом.
29. Форми допомоги при суїцидальній кризі: контактна та дистантна.
30. Види дискантної допомоги: телефоне консультування, скриботерапія, консультування on-line.
31. Особливості групової кризової терапії.
32. Психологічна профілактика депресивних розладів та станів як чинника суїцидів.
33. Психопрофілактика девіантної поведінки підлітків як чинника суїцидів.
34. Профілактика суїциду у дітей та підлітків з депресивними розладами.
35. Профілактика суїциду в осіб похилого віку.
36. Особистісний підхід у психологічній профілактиці суїциду.
37. Профілактика синдрому вигорання як чинника суїцидів у педагогічних працівників методами психологічної саморегуляції.
38. Профілактика психічного здоров'я в умовах професійної діяльності як метод запобігання суїцидів
39. Організація психологічної роботи щодо запобігання самогубств у шкільному середовищі.
40. Засоби психологічного впливу на людину, що знаходиться у кризовому передсуїцидальному стані.
41. Реабілітація осіб, що зробили спробу самогубства та профілактика суїцидальної поведінки.
42. Прогресивна релаксація як система стабілізації емоційного стану в передафективний суїцидальний період.
43. Психотерапевтичні та психофізичні вправи, які сприяють реалізації індивідуальних цілей та зниженню внутрішньої аутоагресії.
44. Гімнастика йогів як засіб регулювання нервового стану осіб, які схильні до самогубства.
45. Профілактичні засоби схильності до самогубства.
46. Особливості проведення клініко - психологічного інтерв'ю при оцінці суїцидального ризику
47. Сучасні методичні підходи до діагностики суїцидальної поведінки .
48. Кризова терапія щодо запобігання суїцидів
49. Основні напрямки профілактики самогубств.
50. Психологічна корекція суїцидальної поведінки .
51. Програми кризової терапії.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Актуальні проблеми суїцидології / За ред С.І. Яковенка. – К.: РВВ КІВС, 2002. – Ч. 1. – 196 с., Ч. 2. – 140 с.
2. Лебедєв Д.В., Назаров О.О., Тімченко О.В., Христенко В.Є., Шевченко І.О. Психологія суїцидальної поведінки: Посібник/За заг. ред. проф. О.В.Тімченка – Харків, 2007. – 129 с
3. Лісова О.С. Психологія суїцидальної поведінки: Навчальний посібник / О.С.. Лісова– Чернівці, 2004. – 234 с.
4. Максимова Ю.Н. Психологія девіантної поведінки / Ю.Н Максимова. – К.: Либідь, 2011. – 502 с.
5. Москалець В.П. Психологія суїциду: Посібник / В.П.Москалець.– К.: Академвидав, 2004. – 287 с.
6. Осетрова О. Суїцидологія [Текст]: підручник / О.О. Осетрова. – Дніпро: РВВ ДНУ; ЛІРА, 2019. – 124 с.
7. Профілактика самогубств серед військовослужбовців Національної гвардії України : навч. посіб. / О. С. Колесніченко, Я. В. Мацегора, І. І. Приходько та ін. / за заг. ред проф. І. І. Приходька. Х. : НА НГУ, 2016. 117с.
8. Рибалка В. В. Психологічна профілактика суїцидальних тенденцій проблемної особистості / В. В. Рибалка. – К. : Шкільний світ, 2009. – 119с.
9. Сулицький В.В. Психологія суїцидальної поведінки / В.В. Сулицький– К.: «МП Леся», 2001. – 316 с.
10. Третяченко В.В. Психологія суїцидальної поведінки підлітків / Третяченко В.В., Лосієвська О.Г.. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – 192 с.
11. Федоренко Р.П. Психологія суїциду: Навч. Посіб / Р.П. Федоренко– Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Л. Українки, 2012. – 260 с.

Допоміжна література

1. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: Навчальний посібник / С. В.Васьківська К.: Четверта хвиля, 2004. – 256 с.
2. Кузікова С.Б. Основи психокорекції: навчальний посібник / Кузікова С.Б. – К.: Академвидав, 2012. – 320 с.
3. Максименко С.Д. Психологічна допомога тяжким соматично хворим : навч. посіб. / С.Д. Максименко, Н.Ф. Шевченко. – К. : Ін-т психології імені Г.С. Костюка; Ніжин : Міланік, 2007. – 115 с.
4. Рибалка В.В. Психологічна профілактика суїцидальних тенденцій в учнівській молоді: Методичні рекомендації / В.В. Рибалка– К.: ІПППО АПН України, 2007. – 68 с.
5. Синишина В.М.Психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх практичних психологів до професійної діяльності / В.М. Синишина В.М. // Педагогічні інновації у фаховій освіті. Випуск 10. – Ужгород, – 2019. – С.163-170.
6. Синишина В. М. Психологія суїцидальної поведінки: методичні рекомендації щодо проведення практичних занять для студентів спеціальності 053 «Психологія» / В.М. Синишина В.М. // Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», – 2018. – 35 с.
7. Синишина В.М. Методи психологічної самопоміги в разі бойової психічної травми // Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції 30 березня 2016 року “Психологічна допомога особам які беруть участь в антитерористичній операції” / Міністерство внутрішніх справ України, Національна академія внутрішніх справ України.- К.:НУВС України, березень 2016 р. – 250с.

8. Синишина В.М. Персональні стратегії учасників антитерористичної операції щодо подолання стресу, спричиненого бойовою психічною травмою. / В.М.Синишина // Вісник національного університету оборони України. Збірник наук. праць. – К.: НУОУ, 2015. – Вип. 2 (45). – С. 276-281.
9. Синишина В. М. , Траверсе Т.М. Кризова інтервенція у психологічній допомозі дітям що пережили психотравмуючі події/ В. М.Синишина ,Т.М Траверсе// Вісник Національного університету оборони України. Збірник наукових праць. - К. : НУОУ, 2016.- Вип. 1 (47). -С. 115-121.
10. Синишина В. М. Рекомендації військовослужбовцям щодо подолання наслідків бойового стресу / В.М.Синишина // Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2016. – 36с.
11. Синишина В. М. Комплексна допомога учням під час переживання травмуючого досвіду, пов'язаного з антитерористичною операцією на Сході України. / В. М.Синишина // Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій збірник наукових праць за загальною редакцією Л.В.Помиткіної, Т. В. Вашеки, О.М.Ічанської.– К.:Аргар Медіа Груп,2018. – 323с., с. 261-269.
12. Синишина В. М . Комплексна допомога комбатантам при психогеніях як основа психологічного ресурсу особистості / В. М.Синишина// збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції .17-18 травня 2018р. , Мукачєво / ред. кол.Т.Д.Щербан (гол. ред.) та ін.– Мукачєво: РВВ МДУ, 2018. – 182 с. , с.120-124.
13. Синишина В. М . Психологічна допомога учасникам навчально-виховного процесу під час переживання травмуючого досвіду, пов'язаного з антитерористичною операцією на Сході України / В. М.Синишина// Причорноморські психологічні студії: науковий журнал. – 2017. – Вип. 1. –С. 13– 18.
14. Синишина В. М . Психологічна допомога при впливі екстремальних чинників на життєдіяльність особистості. Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми екологічної психології: життєве середовище особистості у психологічному вимірі» (18 – 19 травня 2018 року, Київ) / за ред. Ю.М. Швалба. – Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2018. – С.109-113.
15. Синишина В.М.Прояви впливу професійного стресу на психологічну стійкість в особливих умовах діяльності. Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень: збірник наукових праць / за заг. ред. Л.В. Помиткіної, Т.В. Вашеки, О.М. Ічанської. – К. : ТОВ «Альфа-ППК», 2019. – с.239-244
16. Тимченко О.В. Роль психолога у прогнозуванні суїцидальної поведінки працівників органів внутрішніх справ //Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – 2001.– №3(6). –С.361 –365.
17. Тимченко О.В. Соціально-психологічна дезадаптація особистості в генезі суїцидної поведінки // Наукові записки Харківського військового університету. Соціальна філософія, педагогіка, психологія. – Харків : ХВУ, 2000. – Вип. VI. –С. 190 –194.
18. Тимченко О.В. Структура суїцидальної поведінки // Наукові записки Харківського військового університету. Соціальна філософія, педагогіка, психологія. – Харків : ХВУ, 2001. – Вип. IX. –С. 143 –146.
19. Тимченко О.В. Телефонна психотерапія : напрямки роботи з кризовими та суїцидонебезпечними абонентами // Вісник ХДПУ ім. Г.С. Сковорди. Психологія. –Харків: ХДПУ, 2001. – Вип. 5. –С.174 – 177.
20. Тімченко О.В., Тимченко О.В. Аутоагресивна поведінка працівників органів внутрішніх справ України: соціальнопсихологічні детермінанти виникнення, методи превенції та профілактики: Монографія. – Донецьк: ДІВС МВС України, 2003. – 236с.

21. Чудава Н.В. Основи психологічного консультування: Навчальний посібник/ Н.В Чудава, Г.О. Шулдик– Умань: ПП Жовтий, 2013. – 352 с.
22. Яковицька, Л.С., Синишина, В.М. Переживання самотності як чинник хімічних адикцій. *Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень*: тези IV міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ 21 листопада 2020 року, / відп. ред. О.В. Дробот; Національний авіаційний університет, Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій — К.: Талком, 2020. – С.182-188.
23. [Amy Novotney](#). Stopping military and veteran suicides. URL: <https://www.apa.org/monitor/2020/01/ce-corner-suicide> (дата звернення: 15.07.2021).
24. Carl Andrew Castro & Sara Kintzle Suicides in the Military: The Post-Modern Combat Veteran and the Hemingway Effect *Curr Psychiatry Rep.* 2014. DOI 10.1007/s11920-014-0460-1

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Репозитарій бібліотеки УжНУ <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/40>
2. Які ситуації підштовхують до самогубства і куди звернутись за допомогою, - МОЗ URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/yaki-situaciyi-pidshtovhuyut-do-samogubstva-i-kudi-zvernutis-za-dopomogoyu-moz>
3. http://www.rusnauka.com/6_NiTSB_2009/Psihologia/41838.doc.htm
4. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Самогубство>
5. <http://osvita.ua/school/method/psychology/1986/>
6. <http://mediclab.com.ua/index.php?newsid=30015>
7. <http://zosh.org.ua/treninhy/formuvannya-pozytyvnoho-obrazu-ya>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____